

NATO:s intervention - Just War?

En normativ analys av interventionerna i Kosovo och
Afghanistan.

Abstract

Världen har förändrats från Kalla krigets stormaktsspel till dagens globaliserade värld där internationella organisationer spelar en allt större roll i politiken. NATO som bildades i Kalla krigets motsättningar har ändrat fokus från att innan bara ha riktat sin blick mot öst till att idag verka som en global interventionsmakt.

Vi har i vår normativa uppsats, med utgångspunkt i deontologin, analyserat NATO:s interventioner i Kosovo och Afghanistan efter Jus ad bellum-kriterierna som återfinns i Just War-teorins första del. Syftet med detta är att kunna ta ställning till huruvida NATO kan anses vara en legitim aktör i interventionssammanhang. För att kunna presentera ett bredare resonemang har vi även valt att kritiskt granska vårt teorival ur ett konstruktivistiskt synsätt. Det vi således har kommit fram till är att NATO:s interventioner i sig varit legitima, men att organisationen i sig inte kan räknas som legitim i detta sammanhang på grund av dess tvivelaktigt demokratiska karaktär.

Nyckelord: NATO, Just War, Intervention, Normativ, Kosovo, Afghanistan

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Avgränsning	2
1.3	Teori och metod	2
1.4	Material.....	3
2	Centrala begrepp	4
2.1	Legitimitet och legalitet	4
2.2	Humanitär intervention och statssoveränitet	4
2.3	Just War-teorin	5
2.4	IO av demokratisk modell	6
3	NATO	7
4	Kosovo	10
5	Afghanistan	14
6	Normativ analys	17
6.1	Afghanistan.....	17
6.2	Kosovo.....	20
6.3	NATO	23
7	Slutsatser och kommentarer	25
7.1	Kritik till uppsatsen.....	25
8	Referenser	27
8.1	Böcker och artiklar	27
8.2	Internetkällor	28

1 Inledning

Nationalstatens position som stark, suverän makt i en anarkisk världsordning börjar alltmer genomsyras av rättigheter och skyldigheter i ett högre internationellt system vilket många gånger skapar problem, då statssuveränitet och mänskliga rättigheter inte alltid går hand i hand.

Samtidigt medför den internationella, globala terrorismen stora svårigheter och FN står många gånger handlingsförlamade, då säkerhetsrådet inte kan stå enade i ord och handling.

Max Weber definierade staten som den enda auktoriteten med monopol på legitim fysisk våldsanvändning inom dess territorium, men frågan är om inte detta monopol håller på att luckras upp i detta, vårt tidevarv av globalisering, unionsskapande och global medvetenhet.

När vi ställde oss den frågan kom vi ganska snabbt att tänka på NATO och började diskutera organisationens roll och ansvar. Det vi dock intresserade oss för allra mest var hur en organisation som inte har ”öppet” medlemskap, och som är uppbyggd med kollektivt försvar som främsta intresse, kan vara legitim som våldsanvändare på den internationella arenan.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med vår uppsats är att undersöka huruvida det verkligen bara är *staten* som legitimt kan utöva våld, eller om NATO som internationell organisation även har tillgång till detta exklusiva monopol, och hur denna våldsanvändning i sådana fall kan legitimeras.

Vi vill med kritiska glasögon gå in i djupet på just NATO:s sätt att agera i områdena Kosovo och Afghanistan.

För att kunna fånga själva kärnan i vårt syfte har vi valt att jobba efter följande normativa frågeställning:

- *Var det legitimt att NATO intervenerade i Kosovo och Afghanistan?*

Den här frågan innehåller egentligen två olika frågeställningar. Frågorna vi vill besvara är alltså

1. Var det legitimt att NATO intervenerade *i de här två fallen?*
2. Är NATO verkligen den aktören som bör intervensera; d.v.s. är de en legitim interventionsmakt?

Vi kommer i det följande ta hänsyn till de båda sätten att tolka frågeställningen.

1.2 Avgränsning

Med tanke på ämnets bredd kommer vi behöva avgränsa oss i några avseenden. Vi avser inte ägna någon plats åt varken Kosovos eller Afghanistans historia, utan kommer börja våra empiriska avsnitt om respektive land där den, för vår uppsats relevanta interventionen tar sin början. Således avser vi inte lägga någon fokus vid andra interventioner gjorda av NATO.

Vi har valt att utgå från två fall för att få mer insyn i NATO:s sätt att inter文enera, då orsakerna har varit väldigt olika. Detta medför att man måste ta hänsyn till fler aspekter, något som kan tyckas göra att vår uppsats inte går in på djupet i de enskilda fallen. Vi har dock avsiktligt valt att undersöka NATO på dessa två områden just för att kunna få mer kött på benen inför vår analys och slutsats som i grunden just handlar om NATO:s legitimitet.

Då vår frågeställning endast behandlar legitimitet *att* inter文enera samt legitimiteten hos NATO som aktör, så berör den endast Jus ad bellum-delen i Just War-teorin (förklaras nedan). Därför avser vi endast analysera organisationen och interventionerna utifrån den delen.

Anledningen till att vi har valt att utgå från Just War-teorin är för att den har omnämnts i flera källor som en teori som kan användas för att legitimera krigföring. Vi är fullt medvetna om dess brister t.ex. i form av ett enda teoretiskt perspektiv, nämligen liberalismen. Med tanke på uppsatsens storlek och teorins relevans fann vi den ändå vara passande som modell.

1.3 Teori och metod

Vår uppsats kommer vara en normativ analys med deontologisk logik som utgångspunkt. Med deontologi menar man att *"en handling skall värderas som god eller ond oberoende av de konsekvenser handlingen ger upphov till"* (Badersten 2006 s.110) och att värderingen utgår från i förväg uppställda principer eller kriterier.

Vårt normativa ställningstagande kommer lyda:

3. "Det var fel att NATO inter文enerade i Kosovo och Afghanistan"

då vår etiska princip lyder:

4. "Endast suveräna stater eller internationella organisationer av demokratisk modell har rätt att inter文enera militärt i internationella sammanhang".

När det kommer till vårt teorival kommer vi att genomgående utgå från Just War-teorin men även bemöta denna utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv.

Teorin om Just War är så pass utbredd och har definierats väldigt olika och vi har därför valt att lägga vikt vid den definition som erbjuds av *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP) (Orend 2005, i SEP)

I avsnittet om Afghanistan kommer vi bli tvungna att ta med hela början till konflikten, d.v.s. från starten 2001, för att på så sätt ge en helhetsbild och underlätta förståelsen. Vi kommer således låta Just War teorin genomsyra även USA:s krigsföring, fastän att NATO först kom in aktivt två år senare. Detta gör vi för att NATO:s agerande egentligen är en fullföljelse av det USA, med stöd av säkerhetsrådet, startade.

Just War-teorin kommer vi använda som en modell som punkt för punkt ställer upp kriterier för hur ett krig legitimeras. Konstruktivismen å andra sidan avser vi använda som en teori för att peka på svagheter i modellen och för att visa på attityders, normsystems och samhällens påverkan på legitimiteten. Vi väljer att växla mellan dessa två synsätt i analysen och ställa dem emot varandra för att på så sätt få en intressantare diskussion och en mer komplett helhetsbild.

1.4 Material

Vi har huvudsakligen använt oss av sekundärmaterial i form av artiklar, böcker och internetsidor. Vid val av alla dessa material har vi varit väldigt kritiska och försökt hitta alternativa fakta på andra platser. På de ställen någon har blivit citerad i några av våra böcker har vi försökt hitta citaten direkt i uttalanden eller artiklar på Internet för att öka validiteten. Således har vi flitigt låtit Internet bli en av våra starkaste källor, men inte alls utan att vara försiktiga. När det kommer till den mesta informationen gällande NATO hade vi svårt att hitta böcker som objektivt beskrev organisationen, vilket resulterade i att vi nästan uteslutet jobbade efter deras hemsida för att själva kunna applicera idéer och analysera organisationen.

2 Centrala begrepp

Då diskussionerna kring interventionerna i Kosovo och Afghanistan behandlar ett antal centrala begrepp anser vi att det är nödvändigt att tidigt klargöra vilken definition av dessa begrepp vi valt att använda, för att på så vis öka möjligheterna till tydlighet och intersubjektivitet. Vi avser även fortlöpande att återknyta till dessa begrepp, och anser därför att ett klargörande av bakgrund och innebörd ger en djupare förståelse för den fortsatta analysen.

Den normativa huvudfrågan vi avser diskutera i detta arbete - det vill säga; *Var det legitimt att NATO intervenerade i Kosovo och Afghanistan?* - gör att det första begreppet som kräver en definition är *legitimitet*.

2.1 Legitimitet och legalitet

Legitimitet som begrepp är både centralt och viktigt i vår diskussion, då det i båda interventionsfallen har funnits olika syn på huruvida det var rättfärdigt, från såväl utomstående aktörer som från inblandade parter. Det kan även kopplas direkt till den normativa diskussionen, då legitimitet har en avgörande roll i bedömningen om huruvida det var rätt att intervensera.

Ordet förklaras ofta som att det betyder ”laglig” eller ”lagenlig”, men används ofta allmänt som synonym för ”berättigande” (jmf NE online, sökord: legitimitet). Vi kommer att göra en distinktion mellan begreppen och koppla legalitet till huruvida interventionerna brutit mot internationella institutioner såsom FN-stadgan. Berättigandet å andra sidan kommer att tas upp mest i den normativa diskussionen.

2.2 Humanitär intervention och statssuveränitet

Begreppet humanitär intervention kan i sig tyckas vara motsägelsefullt då man kallar en intervention för humanitär, vilket skulle kunna likställas med att säga att man krigar för fred (Weiss 2007 s.63). Tanken är dock att man ska intervensera för det humanitära syftet, det vill säga för de mänskliga rättigheterna.

Begreppet stammar från 1800-talet då uttrycket framkommer i litteraturen. Det man menade då var att inkräkta på en annan stats suveränitet (NE online, sökord:

humanitär intervention). Egentligen har själva definitionen idag mer eller mindre samma innebörd.

Här är det lämpligt att kort förklara vad som menas med *statssuveränitet*, för begreppet inbegriper inte bara erkännandet av annan stats regering och gränser utan också ansvaret som ligger på vardera stat att skydda sina medborgare och deras ägodelar. Samtidigt gäller att så fort en stat missbrukar medborgarnas rättigheter så är dess suveränitet så att säga indragen (Weiss 2007 s.17,98).

2.3 Just War-teorin

Det sista begreppet som kräver en förklaring är egentligen en teori som innefattar alla ovan nämnda begrepp. Det är en relativt nyskapad teoritradition som kallas The Just War Theory (vi avser fortsättningsvis att använda Just War-teorin som namn på begreppet).

Tanken om det rättfärdiga kriget är lika gammal som kriget i sig, och har genom åren varit i fokus för otaliga tänkare. Thomas av Aquino var den som först satte ramverket för teorin i sitt verk *Summa Theologica* som skrevs i mitten på 1200-talet. Han menar att krig skall föras med rätt orsak, rätt auktoritet och rätt intention (Höglund 2004 s.28).

Den teoribildning som kommer genomsyra detta arbete är en pliktetisk tillämpning av Just War-teorin på fallen NATO och interventionerna i Kosovo och Afghanistan. Nedan följer en sammanfattning av de olika kriterier, villkor och tankegångar som utgör *jus ad bellum*-delen i Just War-teorin.

Den här avdelningen av teoribildningen innehåller, som titeln antyder, kriterier för att man skall ha *rätt till krig*. För att undvika begreppsförvirring, kommer vi fortsättningsvis att nämna dessa kriterier med deras engelska namn.

1. *Just cause*

Många teoretiker menar att det enda som kan rättfärdiga krigföring är att man försvarar sig mot aggressioner, där aggressioner definieras som väpnat anfall, eller angrepp som inkräktar på någon annans grundläggande rättigheter. Här måste också tas hänsyn till vems rättigheter man ska ta i beaktande; statens eller individens. Man menar att i fallet inbördeskrig, så ser man till individens rättigheter, medan i fallet aggression utförd mot en annan stat, så blir det statens rättigheter man beaktar.

2. *Right intention*

"*A state must intend to fight the war only for the sake of its just cause*" (Orend 2005 i SEP). Här menar man att själva motivationen bakom beslutet om krigföring måste vara moraliskt legitim. Ekonomiska intressen, territoriell utvidgning eller etniska skiljaktigheter är exempel på saker som inte räknas till gruppen moraliskt legitima. Den enda rättfärdiga avsikten med krigföring, blir alltså att försvara sig mot angrepp.

3. *Proper authority and public declaration*

Här menar man att det måste vara en legitim auktoritet som fattar beslutet om krigföring, och att beslutet är fattat på ett korrekt sätt och dessutom kungjorts till medborgarna och den stat man avser förklara krig med.

4. *Last resort*

Krig får endast förklaras om man uttömt alla fredliga, diplomatiska alternativ först. Våldsanvändning skall vara den sista utvägen.

5. *Probability of success*

Det måste finnas en välgrundad sannolikhet att krigföringen skall åstadkomma en märkbar inverkan på situationen. Syftet med detta kriterium är att förhindra storskaligt våld som utövas i onödan.

6. *Proportionality*

Här menar man att de ”onda” resultaten av krigföringen, som t.ex. antal döda, förstörelse etc. måste vägas mot de ”goda” resultaten av krigföringen, såsom t.ex. att försvara den rättfärdiga orsaken och avsikten, avsättandet av auktoritära regimer, minskat lidande etc.

Man lägger också tonvikt på det faktum att *alla sex kriterierna* måste vara uppfyllda för att man skall ha jus ad bellum, d.v.s. rätt till krig (Orend 2005 i SEP).

2.4 IO av demokratisk modell

Här föreställer vi oss en internationell organisation (IO) vars medlemmar består av länder i form av representanter. Vi är fullt medvetna om att det inte finns någon organisation som är demokratisk i alla aspekter, men vi vill betona att det finns vissa IO:s som är mer eller mindre demokratiska. När vi pratar om demokratisk modell syftar vi på vissa kriterier som en organisation bör uppfylla delvis eller på vissa punkter, som bland annat:

1. öppet medlemskap för alla
2. demokratiskt arbetssätt inom organisationen (som att ha återkommande möten, låta alla komma till tals, rösträtt osv) (Sundström et.al. 2004 s.34)
3. jämn fördelning mellan genus inom organisationens alla led
4. öppenhet och genomskådlighet för allmänheten

FN är en IO som uppfyller dessa krav bättre än många andra, men inte fullständigt. Alla länder som accepterar skyldigheterna i organisationens stadga får vara medlemmar (FN-stadgan 1945, kap.2:4). Visserligen finns det ett säkerhetsråd som ger vetorätt till vissa framför andra och kvinnorepresentationen är inte nära så hög som männens. Men i dagsläget finns det ingen annan IO som har samma auktoritet som FN, samma medlemsantal och vars demokratiska struktur är mer utvecklad. Även med tanke på de brister som finns inom organisationen, räknar vi den ändå som demokratisk. Punkt tre ser vi som viktigt då en mellanstatlig organisation som skall ta till vara olika staters intressen, också måste sträva efter en representativ genusfördelning.

3 NATO

Försvarsalliansen NATO, North Atlantic Treaty Organization, bildades 1949 mellan länder som ville ”säkra den politiska stabiliteten i Västeuropa och hindra kommunismens spridning” (Sundström et.al. 2004 s.136).

NATO uttrycker syftet med försvarspakten väldigt tydligt i det inledande stycket till the North Atlantic Treaty:

”They [the parties] are determined to safeguard the freedom, common heritage and civilisation of their peoples, founded on the principles of democracy, individual liberty and the rule of law. [...] They are resolved to unite their efforts for collective defence and for the preservation of peace and security. They therefore agree to this North Atlantic Treaty”
(North Atlantic Treaty 1949)

De tydliga formuleringarna ”to safeguard” och ”collective defence” gör att vi anser NATO vara uppbyggd med en realistisk grundtanke. För att ytterligare klargöra det resonemanget kan man se till de realistiska teorierna om säkerhetsdilemmat (jmf Hall 2006 s. 40). Här går alltså flertalet stater samman för att kunna bilda en stark, enad front mot en hotande omvärld.

Tanken var alltså att komma till varandras undsättning vid en eventuell attack mot ett av medlemsländerna. USA:s regering var vid organisationens grundande mycket mån om att förstärka medlemsländernas vapenmaterial och man lade ner stora summor pengar för att förverkliga det. Några år senare bildades Warszawapakten, med Sovjetunionen i spetsen, som ett svar på NATO. I samma mån som spänningarna under Kalla kriget växte fick de båda militära organisationerna mer utrymme i politiken.

Efter Berlinmurens fall upphörde Warszawapakten att verka och flera av dess medlemmar gick över till NATO där man allt mer började jobba med en ny riktlinje, nämligen ”krishantering och fredsbevarande arbete” (Sundström et.al. s.138).

Det högsta beslutsorganet i organisationen är det Nordatlantiska rådet där varje medlemsland har en fast företrädare och ett nationellt utskott bestående av konsulter och sändebud. Rådets högste tjänsteman är generalsekreteraren som har en mandatperiod på allt mellan 1 och 13 år och hans befogenheter sträcker sig till att vara språkrör för organisationen och att vid tvister mellan medlemsländer fungera som den med det sista ordet men för att få igenom ett beslut i nordatlantiska rådet krävs samstämmighet mellan alla medlemsländer d.v.s. konsensusbeslut. Den nuvarande generalsekreteraren heter Jaap de Hoop Scheffer och är från Holland (NATO- Tasks of the Secretary General). Utöver den civila delen av organisationen finns det även en militärkommitté som består av högt uppsatta militärer från varje medlemsland.

NATO faller under gruppen IO (International Organisation) och har således enligt Barnett och Finnemore bl.a. autonomi och makt (2004 s.3). Vidare visar de att IO:s måste ses som hierarkiska byråkratier, vilket i denna organisation kan illustreras med modellen nedan. Intressant i den här hierarkin är att det knappt finns några kvinnor representerade på de högre posterna. Det sitter exempelvis endast män som permanenta representanter med undantag för USA, som har den enda sittande kvinnan på posten (jmf NATO Permanent Representatives). Vidare har generalsekreteraren genom historien alltid varit en man, och så även vice generalsekreteraren. Det slutar dock inte där; även bland militärkommitténs överbefälhavare sitter det endast män och när vi letar igenom andra uppsatta poster observerar vi även där en väldigt låg kvinnorepresentation.

Men låt oss även se hur det ser ut längre ner i kedjan. I en rapport från 2006 bestod den genomsnittliga representationen för kvinnliga soldater på 7.7 % (se Percentage of female soldiers in NATO countries Armed Forces) och det finns till och med olika områden, från land till land där kvinnor är förbjudna att jobba. Några exempel på detta är inom den marina delen, inom pansar och infanteri. Det är dock Storbritannien som toppar listan med förbud för kvinnor inom:

”The Royal Marines General Service (as Royal Marine Commandos), the Household Cavalry and Royal Armoured Corps, the Infantry and the Royal Air Force Regiment.

The exclusion does not, however, prevent them serving within them in administrative and support roles. For health reasons, service in submarines or as mine clearance divers continues to be precluded.” (Office on Women in NATO Forces).

Enligt Nira Yuval-Davis är detta ett mönster som är tydligt i alla länder med kvinnlig militär, då man kontrollerar och avskiljer kvinnliga från manliga soldater just genom att betona deras kvinnlighet (1997 s.101).

IO:s i sig har auktoritet för att länder har delegerat dem den makten och därigenom är de representativa för den samlade viljan av dess medlemmar. Anledningen till att länder inte tar hand om saker och ting helt på egen hand är för att de vill att en annan aktör ska ta hand om problem och ha ansvar för att lösa dem. *”At some level, delegation creates autonomy precisely because being autonomous is the mandate”* (Barnett, Finnemore 2004 s.22). Ett sätt att uppnå den här autonomi är att bli bärare av vissa ideal och intressen som t.ex. mänskliga rättigheter eller demokrati, vilket kan illustreras med NATO som till en början jobbade mot Sovjetunionens utvidgning och därmed också kommunismens ideologi. Efter 1989 ändrades organisationens uppgifter till att jobba med ”konfliktförebyggande åtgärder, krishantering och fredsbevarande arbete” (Sundström et.al. 2004 s.140). Plötsligt, från att ha haft till uppgift att försvara sig mot en ”fiende”, så ändrades detta till att assistera och hjälpa andra. Allt det är enligt den konstruktivistiska teorin till för att skapa auktoritet.

Det NATO har som ingen annan organisation besitter är dess expertis just inom militären. Man har varje medlemslands överbefälhavare sittandes i en kommitté, som i sin tur organiserar en del av de militära operationerna. Men inte nog med det, man har även möten med länder som inte är med i organisationen

men som är med i PFF (Partnerskap för fred) där Sverige utgör ett exempel.. Fastän att Sverige inte är med i NATO samarbetas det mycket inom olika projekt, " *With more than 350 troops in Afghanistan and the same number in Kosovo, Sweden is one of the largest contributing non-NATO nations.*" (IMS News Release, 9-11 april 2008).

Vi ser alltså att samarbetet med NATO sträcker sig långt utanför medlemsländerna, vilket i sin tur visar att organisationen är större än vad man kan tro vi första anblick.

Byråkratins allra största källa till makt ligger i att de klassificerar, definierar och ändrar på definitioner. Vad menas då med detta? Det man menar är att IO:s definierar exempelvis vad som klassas som terrorism genom att lägga upp kriterier som måste uppfyllas. Makten ligger självklart inte i själva definierandet utan i det som följer därav. Har man lagt upp en mall på vad som klassas som t.ex. terrorism så kan man också lägga upp en mall för hur den ska bekämpas (Barnett, Finnemore 2004 s.31f).

Idag består NATO av 26 medlemsländer och uppbyggnaden kan enkelt beskrivas såhär:

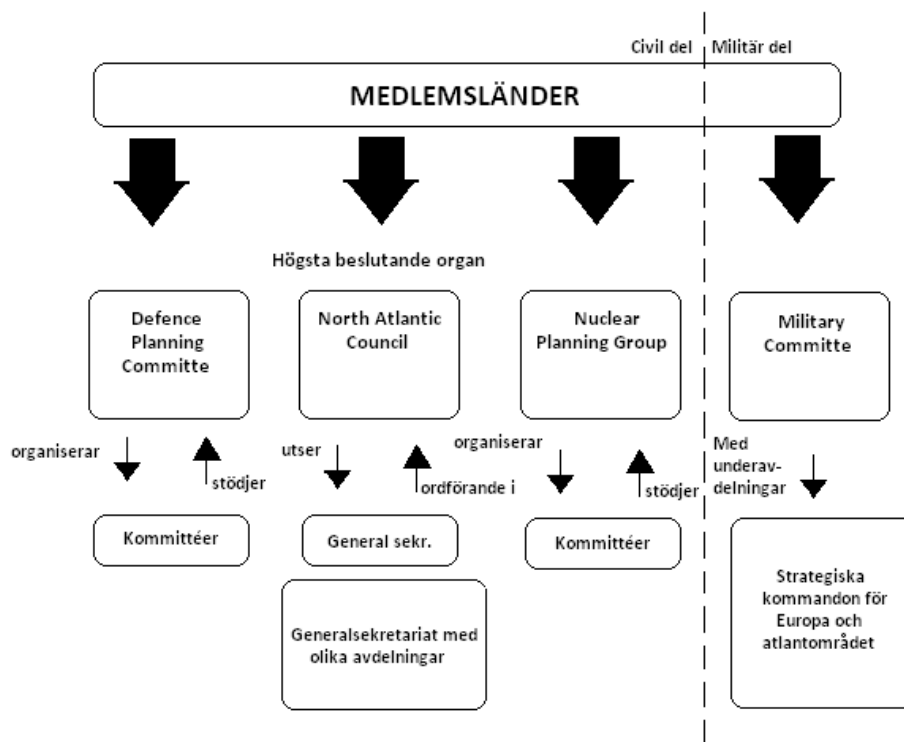

Fig. 1. (Sundström et.al. 2004 s.143)

I de följande två kapitlen avser vi presentera de interventioner som gjorts i Kosovo och Afghanistan utifrån Jus ad bellum-kriterierna.

4 Kosovo

Kosovo gick under 1990-talet från att vara en autonom provins, till att bli centralstyrd från Belgrad. Detta resulterade i protester från kosovarerna (som till 90% utgjordes av albaner), som försökte bibehålla självbestämmandet och upprättade egna statliga institutioner. Försöken till oberoende godkändes dock aldrig, utan myndigheterna i Belgrad svarade med att avskeda alla albaner från offentliga arbeten (se NE online, sökord: jugoslaviska kriget).

KLA – Kosovo Liberation Army började nu utföra terrorattacker inne på serbiskt territorium, vilket resulterade i ett omfattande våldsamt svar från Serbien. Efter flera diplomatiska påtryckningar från omvärlden att upphöra med våldsamheterna, samlades parterna slutligen för samtal, den 6 februari 1999, i det franska slottet Rambouillet för att försöka åstadkomma ett fredsavtal.

Rambouilletavtalet har kritiserats för att det skulle inneburet en alltför stor inskränkning av Serbiens och Jugoslaviens suveränitet, vilket kan exemplifieras med att NATO i avtalet krävde tillgång till hamnar, flygplatser och luftrum i hela Jugoslavien för att de skall kunna genomföra sin uppgift (jmf Rambouilletavtalet S/1999/648).

Man kan även ifrågasätta avtalet ur en traditionellt realistisk synvinkel, där ett sådant här ingrepp på en annan stats suveränitet är helt oförenlig med det internationella systemet (Hall 2006 s.35).

Ett sätt att å andra sidan rättfärdiga avtalet, får man om man ser till Just War-teorin där man menar att legitima stater endast är sådana som uppfyller följande tre kriterier (se Orend 2005 i SEP)

- Staten ses som en legitim auktoritet både av sina egna medborgare, och det internationella samfundet.
- Staten undviker att inkräkta på andra legitima staters rättigheter.

- Staten gör allt som rimligen står i dess makt för att försäkra sina medborgares mänskliga rättigheter, särskilt rätten till liv, frihet och försörjning.

Man menar att stater som inte uppfyller dessa tre kriterier inte har någon egentlig rätt till suveränitet. Det faktum att Serbien inkräktade på kosovarernas mänskliga rättigheter, gör att de förlorade rätten till sin suveränitet, vilket i sin tur legitimerade föreslagna åtgärder i Rambouilletavtalet (jmf Weiss 2007 s.17,98).

Serberna vägrade att skriva under avtalet då man ansåg att det var ett erbjudande om att antingen låta sig ockuperas, eller att låta sig bombas. Man bad därför i ett utlåtande att omvärlden, FN och säkerhetsrådet skulle fördöma de handlingar NATO hotade genomföra, då de enligt Serbien bröt mot våldsförbudet i FN-stadgan (Serbia info news/Conclusions of Serbian parliament, 24 mars 1999).

Utifrån de fakta som nu presenterats är det intressant att relatera dessa till Just War-teorin.

1. *Just cause*

I det här fallet kan man bl.a. relatera NATO:s just cause till FN-stadgans artikel 51 där man hävdar att kollektivt självförsvar utgör ett rimligt undantag från våldsförbudet i artikel 2(4) (jmf FN-stadgan kap 2).

2. *Right intention*

Kan i det här fallet härledas till det relativt nymyntade uttrycket Responsibility to protect, där man hävdar att omvärlden har en skyldighet att ingripa om befolkningen far illa på grund av krig, förtryck eller andra orsaker och staten i fråga inte har möjlighet eller vilja att förhindra detta (ICISS 2001 s.XI). NATO har flertalet gånger sagt att man ämnar vidta åtgärder för att skydda befolkningen i Kosovo och samtidigt undvika en humanitär katastrof (se NATO Press Release (99)12, 30 januari 1999).

3. *Proper authority and public declaration*

NATO hänvisar till den humanitära situationen och på så sätt kan de utgöra en legitim auktoritet. Man har även varit noga med att i allmänna tal och pressmeddelanden klargöra intentionerna redan från början (jmf NATO pressrelease (99) 020, 19 februari 1999).

4. *Last resort*

Interventionen i detta fallet har föregåtts av en lång rad förhandlingar som resulterade i Rambouilletfördraget. NATO:s ultimatum att man skulle intervensera om Serbien inte accepterade fördraget, ställdes nu på sin spets.

“NATO is ready to take whatever measures are necessary[...]to avert a humanitarian catastrophe”
(NATO pressrelease (99) 020, 19 februari 1999).

5. *Probability of success*

Sannolikheten att lyckas kunde i det här fallet beräknas vara mycket god, då NATO:s medlemsländer utgörs av några av världens mest militärt avancerade stater, samt det faktum att man koncentrerar sig på att få bort serbiska styrkor från Kosovo.

6. Proportionality

Det universellt goda som denna intervention kunde resultera i är det enda NATO har angett som skäl för sin intervention, d.v.s. att förhindra en humanitär katastrof i regionen, och få slut på den serbiska statens förtryck av albaner.

Den 23 mars inleddes så Operation Allied Force, då NATO började med att bomba strategiska mål i Serbien, både med stridsflyg och missiler avfytrade från båtar i adriatiska havet. Man motiverade attacken utifrån de tidigare ställda kraven på Serbien.

” As we warned on the 30 January, failure to meet these demands would lead NATO to take whatever measures were necessary to avert a humanitarian catastrophe. [...] This military action is intended to support the political aims of the international community. It will be directed towards disrupting the violent attacks being committed by the Serb Army and Special Police Forces and weakening their ability to cause further humanitarian catastrophe.”

(NATO Press Release 99(40), 23 mars 1999)

De mål man angrep först var Serbiens luftförsvarsanläggningar, för att sedan angripa mål som försvårade och förhindrade för de serbiska trupperna att utföra sina uppdrag.

Serberna i sin tur svarade på NATO:s bombningar med en massiv fördrivning av albaner från Kosovo, vilket slutligen resulterade i en intensiv etnisk rensning av Kosovo (NE online, sökord: jugoslaviska krigen).

Efter 77 dagar av bombningar fattades beslut om att upphöra med luftattackerna efter att representanter från både den serbiska och jugoslaviska regeringen undertecknat ett avtal om reträtt. Den 10 juni utfärdade FN:s säkerhetsråd resolution 1244 som välkomnade det avtal som undertecknades, och som även godkände internationell trupp i provinsen; KFOR (se NATO-KFOR: background conflict.).

De första internationella trupperna marscherade in i Kosovo den 12 juni 1999, samtidigt som de serbiska styrkorna påbörjade sin reträtt, och 8 dagar senare var KFOR etablerat i provinsen, och de serbiska styrkorna helt borta därifrån.

Den verksamhet som NATO bedriver i Kosovo idag styrs av säkerhetsrådets resolution 1244, som antogs den 10 juni 1999. I resolutionen finns även de riktlinjer som styr hur KFOR kan utöva sin verksamhet i provinsen, bl.a. att etablera och upprätthålla allmän säkerhet i regionen, vilket KFOR genomför genom patrullering, checkpoints där man genomsöker bilar, sökoperationer, gränskontroller och luftbevakning.

KFOR har även en skyldighet att stanna och utföra sina uppgifter tills en hållbar, långsiktig lösning och stabilitet i regionen upprättats (jmf UN-SC resolution 1244).

I 2006 inleddes nya s.k. status talks under ledning av FN:s diplomatiska sändebud Martti Ahtisaari, där man med samtliga inblandade parter påbörjade diskussioner om Kosovos framtid vilket ledde till att ett väsentligt stabilare Kosovo, den 17 februari 2008 utropade sin självständighet (jmf NATO topics: NATO in Kosovo). Denna självständighet är dock fortfarande erkänd endast av ett

fåtal stater, och NATO skall även fortsatt verka för fred och stabilitet i regionen, under mandat av resolution 1244, tills dess att säkerhetsrådet säger annorlunda.

5 Afghanistan

Den 11 september 2001 utfördes terroristattentaten mot USA där tusentals människor skadades och dog. Ingen organisation eller grupp tog på sig ansvaret för attentaten men 9 dagar senare uttalade sig George W. Bush i kongressen att al-Qaida, ledd av Osama Bin Laden, var ansvarig för terroristdådet.

Al-Qaida hade sin bas i Afghanistan som år 2001 var styrt av talibanregimen. Talibanerna begärdes att följa sex krav, som t ex att lämna ut Bin Laden och att stänga talibanskolorna. De sex kraven som ställdes beskrivs av Wallenstein som icke förhandlingsbara och stängda för diskussion för Afghanistans del och det kravet som ställdes på världen löd som följande:

"Either you are with us, or you are with the terrorists." (Wallenstein 2002 s.229).

Talibanerna erbjöd att öppet åtala Bin Laden i islamisk domstol, men detta avfärdades i sin tur av den amerikanska regeringen (se CNN.com 7 oktober 2001). För NATO:s del sammanträdde dess högsta beslutande organ; NAC- North Atlantic Council redan kvällen den 11 september och man beslutade att om attackerna visade sig härröra från utlandet så skulle man för första gången sedan NATO:s bildande åberopa Artikel 5 i det nordatlantiska fördraget:

"The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area. Any such armed attack and all measures taken

as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council. Such measures shall be terminated when the Security Council has taken the measures necessary to restore and maintain international peace and security”

(North Atlantic Treaty, 1949. article 5)

Den 4 oktober enades det Nordatlantiska Rådet om åtta punkter för att stödja USA i den kamp mot terrorismen som nu började utformas. Dessa åtta punkter bestod i att bland annat öka utbytet av underrättelser såväl inom NATO, som i multilaterala samarbeten, assistera NATO-allierade som blir föremål för terrorism samt vidta nödvändiga åtgärder för att öka säkerheten för USA och andra allierade på respektive stats territorium (NATO Statement to the press, 4 oktober 2001).

Den 7 oktober 2001 påbörjades den USA-ledda interventionen under namn Operation Enduring Freedom.

Här är det intressant att snabbt se punkt för punkt på vilket sätt teorin om *Jus ad bellum* går att applicera på denna händelse, då den är relevant för NATO:s kommande arbete i regionen.

1. *Just cause*

Här utgick man från FN:s stadga artikel 51 som säger att var stat har rätt till självförsvar vid en beväpnad attack (FN-stadgan kap.7:51). Denna artikel kan beroende på åsikt skapa spänning med den nästa punkten, nämligen

2. *Right intention*

För detta innebär att man inte får hämnas. Definitionen av självförsvar och hämnd är på många ställen hårfin, något som kommer diskuteras längre fram.

3. *Proper authority and public declaration*

Enligt Badersten menas det med korrekt auktoritet ”en suverän stat eller FN:s säkerhetsråd” (2006 s.49). I det här fallet meddelade USA att man skulle angripa Afghanistan i förväg.

4. *Last resort*

Visserligen erbjöd talibanerna att åtala Bin Laden i Afghanistan, men med tanke på att den rättegången skulle vara påverkad av talibanerna själva i och med landets instabilitet avböjde USA förslaget. Men redan en vecka efter att interventionen påbörjades erbjöd talibanska ledare att överlämna Bin Laden om man slutade bomba i Afghanistan, men Bushadministrationen avlog erbjudandet även denna gång. Alla diplomatiska förhandlingar ska gå före krigföring enligt fjärde punkten, men Bush förkunnade att ett avslut på bombningarna i landet var uteslutet (The Guardian online, 14 oktober 2001).

5. *Probability of success*

I Afghanistans fall har endast USA lagt ner 140 miljarder dollar enligt en färsk rapport (CRS rapport 11 april 2008). Dessa pengar har inte bara lagts ner för att föra själva kriget utan också för att återbygga landet.

6. *Proportionality*

I Afghanistan var folket förtryckta av talibanregimen in i det minsta och de mänskliga rättigheterna respekterades inte. Interventionen blev en möjlighet även för folket att bli av med förtryckarna.

Den 5 december 2001 hölls Bonnkonferensen dit FN bjudit in oppositionsledare från Afghanistan för att, i ett försök att förhindra ett

maktvakuum i landet, tillsätta en interimistisk regering. På samma möte beslutades även om att försöka få till stånd en internationell säkerhetsstyrka som under FN mandat skulle kunna erbjuda den nytillsatta, tillfälliga regeringen en säkrare miljö att arbeta i (se NATO-ISAF History). Det var här ISAF-styrkan (International Security Assistance Force) bildades med stöd av säkerhetsrådets resolution 1386. Tanken var att assistera i, och runtomkring Kabul med fredsarbete och uppbyggnad av demokratiska institutioner. Med tiden fick styrkan ett allt större ansvar och började jobba även utanför huvudstaden.

ISAF varken var eller är en FN-styrka, utan bygger på en koalition av frivilliga länder som beslutat att medverka med trupper i Afghanistan. Den första ISAF-styrkan benämns ISAF I, men det var först 2003 som ISAF IV bildades och där NATO för första gången tog över kommandot. Detta hade sin grund i en överenskommelse i det Nordatlantiska rådet samma år. Från och med den 5 juli skickades de första NATO-styrkorna in i Afghanistan, för att successivt ta över kommandot över ISAF (NATO-ISAF Chronology).

Det är från och med då, d.v.s. när NATO tar över i Afghanistan, som vi kommer lägga den största fokusen på interventionen i landet med utgång från Just War-teorin.

1. *Just cause*

I detta fall hänvisade man till artikel 5 i NATO:s stadga som mer eller mindre säger: attackerar du oss så attackerar vi dig. Om man ska översätta detta till de regler som läggs upp under Jus ad bellum lyder det att en rättvis anledning inbegriper bestraffning för en plågsam missgärning som inte är korrekt (Orend 2005 i SEP).

2. *Right intention*

NATO jobbade efter direktiv från FN för att skapa demokrati och fred.

3. *Proper authority and public declaration*

Här fortsatte NATO att arbeta under FN-resolutionen som låg till grund för ISAF:s bildande. Man lät även förkunna att man skulle överta befälet i flera uttalanden.

4. *Last resort*

ISAF:s arbete består i att bidra till stabilitet och säkerhet i landet och de gör detta på uppdrag av FN:s säkerhetsråd.

5. *Probability of success*

Med tanke på att uppgiften låg i att assistera och möjliggöra säkerheten för den nya regimen, så fanns en sannolikhet att interventionen skulle ha en märkbar inverkan.

6. *Proportionality*

Det stöd man gav till den nya regimen övervägde eventuella civila offer i strävan att uppnå det målet.

Idag jobbar NATO med det fredsbevarande arbetet i hela Afghanistan och de avser att stanna så länge säkerhetsrådet ger dem mandat för att verka i landet.

6 Normativ analys

Just War-teorin bär tydliga drag av liberalism vilket kan synliggöras i de uppgifter, rättigheter och skyldigheter man tillskriver staten; att säkerställa medborgarnas fri- och rättigheter. Detta går att relatera tillbaka till begreppet ”nattväktarstaten” där man tillskriver staten just dessa, och endast dessa uppgifter. Man hänvisar även till att stater och medborgare har vissa grundläggande, okränkbara rättigheter. Men för att kunna ge staten grundläggande rättigheter och skyldigheter, måste man se hur staten som företeelse tillkommer.

Konstruktivismen ser staten som en social konstruktion, där människor via nationalitet och samhörighet tillsammans skapar en nationell identitet, och väljer att cementera detta med institutioner. Men då sociala konstruktioner kan förändras, kan man inte ta dem för givet (jmf Eriksson 2006 s.89). Den socialt konstruerade staten kan därför inte tillskrivas några specifika uppgifter, intressen eller attribut, då själva företeelsens natur förändras med de människor som utgör den.

“En och samma stat kan i olika sammanhang ge uttryck för olika intressen, och de kan dessutom förändras över tid.”
(Eriksson 2006 s.87)

Att därför automatiskt och förutsättningslöst tillskriva staten grundläggande rättigheter är rätt tanklöst, de rättigheter som beskrivs i Just War-teorin i vissa fall är formulerade av folk med andra värdegrunder än den stat de appliceras på.

Ett exempel är fokuseringen på dels staten som ett cementerat koncept, men också på individen som en viktig faktor, vilket ofta är ett vedertaget synsätt i västvärlden. Liberalismen som teori har ofta fått kritik för just detta; att den är en teori skapad av-, och skapad för västvärlden (Ericson 2006 s.66).

Då interventionen i Afghanistan var den som avhandlades senast i det empiriska avsnittet, anser vi att det känns följdriktigt att här fortsätta med den normativa analysen av samma fall.

6.1 Afghanistan

I det följande kommer vi återigen lägga fram Jus ad bellum-kriterierna, men denna gång avser vi bemöta dem utifrån en normativ ansats.

1. *Just cause*

Enligt FN-stadgans artikel 51 har stater rätt att försvara sig mot angrepp, och så även enligt Just War-teorin. Frågan är bara om förövaren i USA den 11 september, och den USA i sin tur angrep i självförsvar, är samma.

I media sa man att man nu avsåg slå tillbaka mot den som slagit till mot USA, och man hänvisade även till NATO:s artikel 5, som förkortat säger: attackerar du oss så attackerar vi dig. Därmed finns det två begrepp som måste förtydligas, nämligen ”oss” och ”dig”. Med oss menar man alltså någon av NATO:s medlemmar och med dig, al-Qaida. Dilemmat ligger i att Al-Qaida inte är en nation, utan en organisation. Det afghanska folket hade inte valt talibanerna i någon folkomröstning, de hade heller inget med själva terrordåden att göra. Folket var alltså lika mycket offer för talibanerna som de som blev utsatta för terrordåden den 11 september 2001. Problemet ligger här i att när man ska attackera det här du:et så blir helt plötsligt det afghanska folket synonymt med ”dig” och al-Qaida. (BBC News online, 3 januari 2002).

2. *Right intention*

Det är på punkt två det blir lite förvirrande, för här står det att man endast får kriga med rätt avsikt, vilket innefattar att man inte får kriga med ett irrationellt motiv som t ex hämnd, ”[...] *irrational motives, such as revenge or ethnic hatred, are ruled out.*” (Orend 2005 i SEP). Problemet ligger i att det är en definitionsfråga om det här handlade om en självförsvars- eller hämndaktion.

Enligt Noam Chomsky var intentionen i interventionen, som primärt gjordes av USA, att hämnas (Sebastian, 2002. Intervju med Noam Chomsky). Däremot har NATO aldrig använt begreppet hämnd i sin retorik. Man måste därför vara mycket försiktig när man jämför USA:s sätt att intervensera och NATO:s sätt då de är två helt olika aktörer. Men för att förstå NATO:s agerande måste man ändå ta hänsyn till det som USA gjort i Afghanistan och fortfarande gör. NATO har aldrig fördömt USA:s intervention, utan har snarare stöttat den från första början och gett sitt stöd (NATO Press Release 11 september 2001). Även Aggestam lyfter fram svårheten i att definiera ”*angrepp respektive självförsvar*” när det kommer till så kallade ”*preventiva krig*” (2004 s.16). Fortsätter man i det här spåret kan aktioner enligt artikel 5 ses som en hämndaktion liknande det Gamla testamentets ”öga för ett öga”. Utgår man från Chomskys synpunkt, blir artikel 5 svår att förena med den andra punkten i Jus ad bellum.

NATO har dock från första början jobbat med stöd från FN för att hjälpa till att återuppbygga landet och möjliggöra en demokratisk framväxt (se ISAF-mandate 6 februari 2008).

3. *Proper authority and public declaration*

FN ses som den legitima auktoriteten och eftersom NATO uttalade sig om att man aktivt skulle börja agera i Afghanistan (NATO Press Briefing, 16 april 2003), så kan vi anse den här punkten som uppfylld.

4. *Last resort*

NATO fick inga anbud om fredliga förhandlingar från den militanta oppositionen i Afghanistan och vidare kom man in relativt sent som aktiv aktör. Detta ställde en del krav på att förarbetet, som bland annat fredliga förhandlingar, redan bör ha gjorts av USA eller FN. Då USA avböjde att förhandla med talibanregimen en vecka in i interventionen kan man även kritisera NATO för detta, då de gav sitt fortsatta stöd. Men för NATO som utgick från Bonnfördraget kan den här punkten anses vara uppfylld.

5. *Probability of success*

NATO, och därmed även ISAF, hade till uppgift i Afghanistan att bidra till en säker miljö för den nya regeringen att arbeta i. Då man skulle kunna anta att den nytillsatta regimen inte skulle kunnat verka under de förutsättningar som rådde, anser vi att sannolikheten för en lyckad utgång av interventionen var mycket god.

6. *Proportionality*

Här är det viktigt att man gör en slags nyttokalkyl från NATO:s håll innan man startar en intervention. Vid årsskiftet 2006/2007 uttryckte Röda korset att man var orolig över utvecklingen i Afghanistan och att den humanitära situationen har försämrats (Forbes.com, 7 december 2006) och enligt rapporter från FN har opiumplantagen mer än åttadubblats från 2001 till 2006, något som i sin tur har ökat korruptionen i landet (se Afghanistan Human Development Report 2007). Civila dödssiffror skiljer sig åt från rapport till rapport vilket gör att det är svårt att säga hur många som har dött hittills och hur många som har dött direkt av NATO:s styrkor. Så sent som den 18 maj i år kom det ut en nyhetsartikel i Reuters som visade hur NATO och FN är oense om dödssiffrorna från 2008 i Afghanistan (Reuters.com, 18 maj 2008).

Det gör att vi undrar hur man inte kunde förutse sådana stora nedgångar i de värden man ändå velat stärka i Afghanistan. Har man gjort en god kalkyl över de ”onda” respektive ”goda” resultaten av interventionen? Ändå måste man ta hänsyn till att ISAF bidrar till att förbättra det humanitära läget genom minröjning, uppbyggnad och att man bidrar till säkerheten för de andra humanitära organisationerna som är på plats.

Sammanfattningsvis kan man titta på vardera punkt för att se om de så att säga uppfylls inom ramarna för Jus ad bellum.

Det är ganska svårt att ifrågasätta om man hade en rättvis anledning till interventionen då NATO kom in två år efter att kriget sattes igång med arbetsuppgifter som att återuppbygga och assistera parlamentets arbete. Visserligen kan man ifrågasätta interventionsmakter i sig, men när det kommer till NATO:s anledning anser vi att den var rättvis. Visserligen kan man invända och tycka att organisationen inte borde ha stöttat USA:s intervention, men samtidigt har NATO aldrig uttalat sig om att man jobbar i något hämnsyfte, utan man har från första början gjort klart att man kan komma att intervensera utifrån ett självförsvarsperspektiv.

Vi anser också att den tredje punkten mest av alla andra är uppfylld, då FN verkligen har varit delaktigt i hela NATO:s intervenserande.

Den fjärde punkten kan vara svår att ta ställning till om man ser NATO:s intervention sammankopplat till den gjord av USA. Däremot har vi inte hittat några anbud om att föra diplomatiska förhandlingar framför en intervention innan eller under tiden NATO intervenserat. Med tanke på att FN gav NATO sitt mandat utifrån Bonnfördraget så utgår vi från att FN då i sin tur redan har uttömt alla fredliga alternativ.

Sannolikheten att lyckas har vi visat på att den kan anses ha varit god, vilket gör att även detta kriterium kan anses tillfredsställt.

Den sista punkten är den som är svårast att ta ställning till. Låt oss måla upp ett exempel: En fullsatt buss har blivit kapad och är på väg att köra in i ett varuhus

fullt av människor. Dilemmat ligger i att antingen skjuta ner bussen och därmed döda alla ombord eller inte göra någonting och låta tusentals människor som befinner sig i varuhuset dödas och bli skadade av bussen. Vilket av dessa ”goda” respektive ”onda” alternativ väger mest? På samma sätt måste man fråga sig om interventionen gjord av NATO kan ses som offring av några individer för att uppfylla att det stora antalet får det bättre, d.v.s. man skjuter ner bussen för att se till att människorna i varuhuset överlever. Det finns många rapporter som visar på att en del gått fel eller annorlunda från det man hade planerat, som t ex att opiumhandeln har intensifierats. Men frågan är om avsikten har varit att göra det bättre eller sämre i landet. Från de fakta vi har lagt upp kan vi endast uttala oss om man har avsett förbättra och hjälpa det afghanska folket.

Det finns som sagt en del punkter som är mer laddade än andra beroende på vilken åsikt man har. Vi tycker ändå i det hela att alla punkterna i Jus ad bellum är uppfyllda i NATO:s intervention, vilket innebär att interventionen är legitim.

I nästa avsnitt, fallet Kosovo, kommer vi analysera interventionens legitimitet på liknande sätt.

6.2 Kosovo

För att vara underlätta våra resonemang lägger vi nu på samma sätt fram det normativa perspektivet på interventionen i Kosovo.

1. *Just cause*

Om det som rättfärdigar krigföring är att man försvarar sig mot aggressioner som inkräktar på grundläggande rättigheter, så får man ta Just War-teorins två dimensioner och applicera dem på det här fallet. De dimensioner vi pratar om är statens grundläggande rättigheter, och individens grundläggande rättigheter.

Som nämnades tidigare kan man då relatera NATO:s intervention till FN-stadgans artikel 51 där man menar att samtliga medlemsstater har rätt att försvara sig själva eller andra i händelse av väpnat angrepp (jmf Chapter VII article 51 UN charter); d.v.s. det som i Just War-teorin uttrycks som en aggression.

Men om man ser det som att NATO ”tar på sig” Kosovos rätt till självförsvar, då de inte kunde försvara sig själva, måste man beakta hur professor Christine Chinkin (2000 s.199) uttrycker det. I sin artikel argumenterar hon för att endast suveräna stater har de rättigheter och skyldigheter som specificeras i FN-stadgan. Men eftersom Kosovo vid tiden för ingripandet inte utgjorde någon suverän stat, så åtnjöt man heller inte de rättigheter som beskrivs ovan. Legaliteten i det här fallet är alltså tvivelaktig, då man inkräktar på annan stats suveränitet.

Om man istället ser till att det är individernas rättigheter som kränks, så hävdas i Just War-teorin att om en stat våldför sig på sin egen befolkning, så räknas det som en aggression. Därmed förlorar staten sina suveräna rättigheter, och annan makt kan gå in på de förtrycktas sida. NATO i det här fallet ställde upp på den kosovarska befolkningens sida.

2. *Right intention*

Motiven och avsikten med interventionen är den som vi nämnt ovan; att skydda civilbefolkningen samt att skapa stabilitet i regionen. Detta är de avsikter NATO har angett vilka kan räknas in bland de moraliskt legitima skälen, då man inte tydligt kan se att organisationen har något egenintresse av interventionen.

3. *Proper authority and public declaration*

Huruvida det var rätt auktoritet som beslutade om krigföring, kan i det här fallet diskuteras. Då säkerhetsrådet aldrig gav sitt medgivande till interventionen, kan den inte beskrivas som legal, då den bryter mot FN-stadgan eftersom vi redan konstaterat att artikel 51 inte kan anges som giltigt skäl i det här fallet.

Artikel 52, och 53 å andra sidan nämner regionala arrangemang och organisationers ingripande för att upprätthålla internationell fred och stabilitet, men som ett alternativ till säkerhetsrådet. Man poängterar att fredliga lösningar är det de regionala sammanslutningarna har rätt till, samt att säkerhetsrådet har en överordnad roll med möjlighet att utnyttja dessa sammanslutningar

"...for enforcement action under its authority." (FN-stadgan, kapitel 8). Man kan se NATO som en av dessa regionala sammanslutningar, men här finner man inget belägg för att de var berättigade till att intervensera i Kosovo.

Chinkin pekar dock i sin artikel på att säkerhetsrådets oförmåga att nå konsensus och de veton som lades fram mot ett ingripande, gjorde att NATO kan ha tolkat det som ett tyst medgivande (2000 s.912) samt lyfter också fram det faktum att interventionen blivit godkänd i efterhand

"An argument can be made that the Security Council would not have endorsed the Peace Plan if it was condemning the action that led to it, and thus that Resolution 1244 can be read as bestowing subsequent approval (authorisation) upon Operation Allied Force." (Chinkin 2000 s.914).

Ser man då istället åter till Just War-teorin, så hävdas där att om en stat kränker sina medborgares rättigheter, så har medborgarna samt andra legitima stater rätt att försvara dessa rättigheter. Detta gör att NATO, som en sammanslutning av stater, ändå kan räknas som en legitim auktoritet.

4. *Last resort*

Den här punkten är väldigt svår att bemöta, då Serbien vägrade skriva under Rambouilletfördraget medan det samtidigt kan tolkas som att man bad Serbien välja mellan pest eller kolera. Så visst gjordes det diplomatiska ansatser innan man intervenerade, men då NATO ställt ett tydligt ultimatum, och serberna vägrade skriva under, sågs ett verkställande av sagda ultimatum som sista utvägen.

5. *Probability of success*

Som nämndes innan måste man se förutsättningarna för en lyckad intervention som mycket goda, men ett problem utgörs av att NATO endast utförde flyganfall. Som Walzer uttrycker det "soldiers with guns, going from house to house in a mountain village, can't be stopped by smart bombs. They can only be stopped by soldiers with guns." (2004 s.99).

Den etniska rensningen intensifierades också efter NATO's ingrepp, och enligt flera högt uppsatta amerikanska tjänstemän, var det i stort sett väntat (se BBC transcript, 19 april 1999) men man hävdar också från NATO's sida att de

aktioner serberna utförde mot lokalbefolkningen i Kosovo var av sådan omfattning att de måste ha förberetts under en längre tid (jmf Walzer 2004 s.99).

6. *Proportionality*

Här handlar det om att det universellt goda måste överstiga det universellt onda. NATO uttalade sig om att man hade för avsikt att tillgripa alla nödvändiga medel för att hindra en humanitär katastrof i regionen.

Om man samtidigt beaktar det uttalande som nämndes i förra punkten, så måste en intensifierad etnisk rensning ses som ett ”ont” utfall av operationen.

Det finns även uttalanden från general Wesley Clark om att de humanitära skälen för en intervention aldrig egentligen var de primära. Han nämner istället att man genom anfallet ville försvaga serbiska styrkor och bedriva krig mot säkerhetsstyrkorna i området (BBC Transcript, 19 april 1999).

Effekterna av NATO:s intervention i Kosovo är att vi idag kan se en betydligt stabilare region, samt att självständighetsförklaringen tillsammans med det stora internationella intresset för utvecklingen där gör att framtiden ser ljus ut.

Men enligt en deontologisk metod, är det inte effekterna av handlingen som skall värderas, utan det är handlingen i sig som skall utvärderas utifrån de kriterier som ställts upp; i detta fallet alltså Just War-teorin.

I frågan om NATO:s just cause skulle vi nog ändå argumentera för att de uppfyllt det kriteriet, då ett stopp på serbernas agerande måste ses som ett legitimt skäl till intervention, eftersom individernas rättigheter är det som tas i beaktande. Vi ser även intentionen med interventionen som legitim.

När det kommer till punkten om huruvida det var rätt auktoritet som beslutade om krigföring anser vi att de suveräna stater som utgör NATO, måste kunna ses som en legitim auktoritet var för sig och därmed även tillsammans i en internationell organisation (se Badersten 2006 s.49). NATO har även på ett korrekt sätt meddelat allmänheten, omvärlden och övriga berörda parter om sina avsikter, ultimatum och aktioner.

Angående huruvida interventionen var sista utvägen, anser vi att utfallet att NATO ställer ett ultimatum och sedan inte fullföljer det, var ett otänkbart scenario. Man kan även beakta det faktum att flertalet sändebud försökt övertala serberna att underteckna Rambouilletfördraget, men inte lyckats. Det gör att NATO och övriga parter visserligen kunde fortsatt försöka nå en överenskommelse, men då serberna redan påbörjat aktioner mot Kosovos civilbefolkning, får man se det som att förhandlingarna pågick under viss tidspress. Därmed anser vi att interventionen i sig är att betrakta som sista utvägen.

Kriteriet för interventionens sannolikhet att lyckas betraktar vi även som uppfyllt då man, trots förväntningar om ökad etnisk rensning, måste se det resurs- och personalkraftiga NATO som en förväntat framgångsrik interventionsmakt.

Proportionaliteten är en svår fråga. Trots de ”onda” utfallen med etnisk rensning och ett antal civila dödsoffer till följd av bombningarna, kan man se den ökade stabiliteten och att man fick ut de serbiska styrkorna från provinsen som ett ”gott” utfall. Därmed avslutade man en omfattande etnisk rensning och kriteriet kan därmed anses vara uppfyllt.

Om man ser till legaliteten i interventionen, så måste sägas att NATO inte hade något godkännande från säkerhetsrådet att intervensera i Kosovo, samt att man på omfattande punkter kränkte jugoslaviskt territorium. Dessa fakta gör att vi inte anser att interventionen var legal, d.v.s. i enlighet med internationell rätt. Däremot har man uppfyllt jus ad bellum-kriterierna, vilket gör att interventionen var legitim.

Nu när vi avhandlat de interventioner NATO utfört, måste vi även analysera huruvida NATO som interventionsmakt är legitim.

6.3 NATO

Som vi nämnde innan, anser vi NATO vara en organisation byggd på en realistisk grundtanke med säkerhetsdilemmat i botten.

Konstruktivismen å andra sidan, hävdar att olika identiteter och intressen är socialt konstruerade, och därmed också föränderliga i takt med att befolkningen förändras, och att om en sådan konstruktion får stort genomslag hos många individer, så blir den också en maktfaktor (jmf Eriksson 2006 s.88). I en demokratisk stat vore det ju konstigt om statens intressen både inrikes och utrikes *inte* skulle förändras med hur folket röstar. Här kan man alltså argumentera för att det skulle kunna vara andra socialt konstruerade maktfaktorer än säkerhet som genomsyrar det internationella rummet. Om man istället för makt och osäkerhet, skulle propagera för fred och hälsa, skulle man således kunna skapa organisationer och andra sammanslutningar som bygger på mer optimistiska världsbilder än vad NATO gör (Barnett, Finnemore 2004 s.158).

NATO kom till efter andra världskriget i syfte att skapa en stark front mot Öst i allmänhet, och Sovjetunionen i synnerhet. Men idag existerar inte den spänningen längre, utan den polariserade konflikten på dagens globala arena verkar stå mellan ”vi” och ”de andra”, där ”vi” utgörs av västvärldens demokratier och unioner, och ”de andra” utgörs av t.ex. terroristorganisationer eller stater som vägrar samarbeta med det internationella samfundet.

NATO har hela tiden haft en grundtanke om stabilitet och fred ända sedan Kalla krigets slut. Som vi har visat har de intervenerat när det har funnits hot mot den internationella stabiliteten, vilket var ett av huvudargumenten när man gick in i Kosovo (se NATO- Handbook: Human rights violations).

Samtidigt kan det tyckas paradoxalt att man vill säkra den internationella freden och trycker på de mänskliga rättigheterna när inte ens den egna medlemmen Turkiet uppfyller dessa krav. Orhan Pamuk har både i sina böcker och i intervjuer uppmärksammat förtrycket och folkmordet på armenier och kurder i Turkiet. Amnesty international har bland annat uttryckt oro för artikel 301 i den turkiska lagstiftningen som innehåller ett direkt hot mot yttrandefriheten (Amnesty International, EUR 44/035/2005, 1 december 2005). Även Noam Chomsky har kritiserat det turkiska förtrycket mot kurder när han citerar en turkisk människorättsminister som säger att terrorn mot kurderna mellan 1990 och 1994 var en statsterror som resulterade i att 2 miljoner människor blev hemlösa

(1999 s.54). Chomsky citerar även Solzjenitsyn som ska ha sagt att NATO har valt att överse Turkiets etniska rensning för att man har spelat i samma lag (1999 s.10). Med tanke på att NATO väljer att bortse från den turkiska statens förtryck så blir organisationens legitimitet försvagad.

För att kritisera organisationen internt relaterar vi tillbaka till det normativa ställningstagande vi gjorde i den inledande delen av denna uppsats; det var fel att NATO intervenerade i Kosovo och Afghanistan, då vi anser att endast internationella organisationer av demokratisk modell har rätt att intervensera militärt.

En av de punkter i vår definition som NATO absolut inte uppfyller är den om öppet medlemskap för alla. I själva organisationen finns nästan uteslutande stater som kan beskrivas som rika väststater (se NATO member countries), vilket gör att då de numera riktar in sin verksamhet på fredsskapande och fredsbevarande åtgärder i omvärlden, så försöker de sprida en fred och ett förhållningssätt som kanske inte är förenligt med andra kulturer. Samtidigt lever den gamla öst-väst-polariseringen från Kalla kriget kvar, då Ryssland nekas medlemskap.

Däremot har organisationen det demokratiska arbetssätt vi efterfrågar, men konsensusprincipen vid beslut i nordatlantiska rådet kan gör att beslutprocessen stagnerar (Sundström et.al. 2004 s.35), men å andra sidan räknas allas röster som lika värda. Däremot kan man ifrågasätta generalsekreterarens mandatperiod, då den är väldigt oklar och vi inte hittat några fakta om hur länge han sitter.

Genusfördelningen inom NATO får grovt underkänt då vi, med hänvisning till tidigare presenterade fakta kan sluta oss till att kvinnorepresentationen nästan är obefintlig. Detta gör att besluten som fattas saknar inflytande från ca 50% av medlemsstaternas befolkning, och man kan då i sin tur fråga sig hur besluten om interventioner skulle se ut med en jämnare genusfördelning.

Öppenheten och transparensen i organisationen kan diskuteras, då de för visso har en väldigt bra hemsida som uppdateras ofta, och att många mötesprotokoll och uttalanden läggs ut på den hemsidan. Å andra sidan så finns det ju andra handlingar och protokoll som allmänheten aldrig kan få tag på av försvars-, och säkerhetstekniska skäl, men detta är även fallet för många dokument från SÄPO och försvarsmakten i Sverige.

Vidare har vi diskuterat på vilket sätt man definierar en byråkrati och att NATO enligt konstruktivismen passar in på den termen. Intressant i den diskussionen är själva makten att definiera.

De begrepp NATO främst använt sig av när man intervenerat har varit demokrati, mänskliga rättigheter, stabilitet o.s.v. Av den anledningen har de makten att kunna möta dessa begrepp på ett sätt som är fördelaktigt för dem själva. Som vi nämnde innan blir det lättare att bekämpa exempelvis terrorism eller brott mot de mänskliga rättigheterna om man själv har definierat vad begreppen innebär. Det här leder i sin tur att de som gynnas av sättet begreppen blir definierade, är de mäktiga länderna (Barnett, Finnemore 2004 s.169).

IO:s är enligt författarnas åsikt högst odemokratiska, något som vi har konstaterat med några exempel ovan gällande NATO.

7 Slutsatser och kommentarer

För att besvara våra inledande frågor, nämligen:

- Var det legitimt att NATO intervenerade *i de här två fallen?* och
- Är NATO en legitim interventionsmakt?

kan vi sammanfatta som följer:

Vi har visat att det var legitimt att NATO intervenerade i Kosovo och Afghanistan eftersom alla punkterna i Jus ad bellum är uppfyllda. I Kosovos fall vill vi betona att interventionen var legitim men inte *legal*.

När det kommer till NATO:s legitimitet som interventionsmakt har vi påvisat att organisationen inte kan räknas som en IO av demokratisk modell sådan som definierades i kapitel 2. Av den anledningen anser vi inte att NATO är en legitim interventionsmakt.

Detta leder till att vi inte kan ta ställning till vår huvudsakliga frågeställning, då svaren på underfrågorna är olika.

För att stärka de konstruktivistiska resonemangen vi drev i den normativa analysen vill vi anknyta till Barnett och Finnemore som gör en anmärkning om att IO:s driver fram tanken om de mänskliga rättigheterna på ett sådant liberalt sätt att det blir omöjligt att diskutera om de individuella rättigheterna (2004 s.168). I anslutning till den här tanken vill vi måla upp ett alternativ till NATO, fast ur ett helt motsatt perspektiv.

Vi vill att ni ska föreställa er att det skapas en militär organisation av *arabiska* länder med liknande stadgor som de NATO har. Man exkluderar på samma sätt alla västerländska länder från att bli medlemmar och jobbar från en liknande artikel som artikel 5. I det här läget är det intressant att föreställa sig att man då skulle kunna legitimera en attack mot exempelvis USA för kriget man startade mot Irak. Det är just det här vi vill lyfta fram, att grunderna för interventionerna vi har studerat har blivit bedömda av liberala länder, som har fått stöd av en liberal institution, nämligen FN.

7.1 Kritik till uppsatsen

Vårt val att använda oss av Jus ad bellum har gjort att vi har jobbat i en liberal teori. Hade vi exempelvis använt oss av en mer pacifistisk modell för att rättfärdiga krig (om det nu finns en sådan) hade vår uppsats sett helt annorlunda ut. Legitimiteten sitter på så vis i betraktarens ögon där bland annat normer, kultur och ideal spelar en avgörande roll. Vi har även genom vårt teorival försökt visa att den som bygger reglerna lättare kan följa dem.

Svårigheten med att skriva en normativ analys är att så fort man stöter på begreppet legitimitet, vilket man nästan alltid gör, så hamnar man i ett väldigt abstrakt område. Legitimitet är ett begrepp som definieras så pass olika från perspektiv till perspektiv. Vi valde exempelvis att använda *berättigande* som ett sätt att förklara begreppet. Diskussionen som har varit visar ändå på hur svårt det är att säga när något är berättigat, något som visar på att legitimitet alltid är relativt.

8 Referenser

8.1 Böcker och artiklar

- Aggestam, Karin "Inledning: Teoritraditioner om rättfärdiga krig" i Aggestam, Karin(Red.) 2004. *(O)Rättfärdiga Krig*. Lund: Studentlitteratur.
- Badersten, Björn 2006. *Normativ Metod: Konsten att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Barnett, Michael – Finnemore, Martha, 2004. *Rules For The World- International Organisations in Global Politics*. New York: Cornell University Press.
- Chinkin, Christine, 2000 "The Legality of NATO's Action in the Former Republic of Yugoslavia (FRY) under International Law" "The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 49, No. 4, (Oct., 2000), ss. 910- 925.
- Chomsky, Noam 1999. *The New Military Humanism- Lessons From Kosovo*. London: Pluto Press.
- Ericson, Magnus "Liberalism" I Gustavsson, Jakob – Tallberg Jonas(Red.) 2006. *Internationella Relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Johan "Konstruktivism" i Gustavsson, Jakob – Tallberg Jonas(Red.) 2006. *Internationella Relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Hall, Martin "Realism" i Gustavsson, Jakob – Tallberg Jonas(Red.) 2006. *Internationella Relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Höglund, Anna T "Teologi, genus och rättfärdiga krig" i Aggestam, Karin(Red.) 2004. *(O)Rättfärdiga Krig*. Lund: Studentlitteratur.
- ICISS, 2001. *Responsibility to Protect*. Ottawa: International Development Research centre.
- Rambouillet accords, 1999. UN document S/1999/648.
- Resolution 1244, 10 juni 1999. UN document S/RES/1244.
- Sundström, Mikael – Rosén, Malena – Hall, Martin, 2004. *En guide till mellanstatliga organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Wallensteen, Peter 2002. *Understanding Conflict Resolution- War, Peace and the Global System*. Första upplagan. London: Sage.
- Walzer, Michael 2004, *Arguing about war*. New Haven: Yale University Press.
- Weiss, Thomas G, 2007. *Humanitarian Intervention: Ideas in action*. Cambridge: Polity Press.
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender & Nation*. London: Sage.

8.2 Internetkällor

- Afghanistan Human Development Report, 2007. Åtkomst 2008-05-21
<<http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/asiathepacific/afghanistan/nhdr2007.pdf>>
- Amnesty International "Turkey: Article301 is a threat to freedom of expression and must be repealed now!" 1 december 2005. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.amnestyusa.org/document.php?lang=e&id=ENGEUR440352005>>
- BBC News online "Afghanistan's civilian deaths mount", 3 januari 2002.
Åtkomst: 2008-05-21
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1740538.stm>
- BBC Transcript, "War room" 19 april 1999. Åtkomst: 2008-05-21
<http://news.bbc.co.uk/hi/english/static/audio_video/programmes/panorama/transcripts/transcript_19_04_99.txt>
- CNN.com- "U.S. Rejects Taliban offer to try Bin Laden", 7 oktober 2001.
Åtkomst: 2008-05-21 <<http://archives.cnn.com/2001/US/10/07/ret.us.taliban/>>
- CRS Rapport "The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11" 11 april 2008. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>>
- Dulic, Tomislav "Kosovokriget" i Nationalencyklopedin online, åtkomst: 2008-05-21 sökord: Jugoslaviska krigen.
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=217811>
- Forbes.com, "Afghanistan faces growing civilian death toll in US/NATO war vs Taliban" 7 december 2006. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.forbes.com/markets/feeds/afx/2007/06/12/afx3812745.html>>
- Förenta Nationernas Stadga, 1945, Kapitel 2, artikel 4. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.un.org/aboutun/charter/>>
- Förenta Nationernas Stadga, 1945, Kapitel 7, artikel 51. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.un.org/aboutun/charter/>>
- Nationalencyklopedin online, åtkomst: 2008-05-21 sökord: Legitimitet.
<http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=239209>
- Nationalencyklopedin online, åtkomst: 2008-05-21 sökord: Humanitär Intervention. <http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=206104>
- NATO-Handbook: Human rights violations. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb050305.htm>>
- NATO-ISAF History. Åtkomst 2008-05-21
<<http://www.nato.int/isaf/topics/history/index.html>>
- NATO-ISAF Chronology. Åtkomst 2008-05-21
<<http://www.nato.int/ISAF/topics/chronology/index.html>>
- NATO-KFOR: Background conflict. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.nato.int/kfor/docu/about/background.html>>
- NATO Member countries. Åtkomst: 2008-05-21
<<http://www.nato.int/structur/countries.htm>>

NATO- NATO/IMS News Release 9-11 April 2008. Åtkomst 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/ims/news/2008/n080409a.html>>

NATO-Office on Women in NATO Forces. Åtkomst: 2008-05-21
 <http://www.nato.int/issues/women_nato/Analysis%20of%20national%20reports%202007.pdf>

NATO- Percentage of female soldiers in NATO countries Armed Forces.
 Åtkomst: 2008-05-21
 <http://www.nato.int/issues/women_nato/perc_fem_soldiers_2001_2006.pdf>

NATO Permanent Representatives. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/cv/permrep/permrep.htm>>

NATO Press Briefing, 16 april 2003. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/speech/2003/s030416a.htm>>

NATO Press Release (99)12, 30 januari 1999. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-012e.htm>>

NATO Press Release (99)20, 19 februari 1999. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-020e.htm>>

NATO Press Release 99(40), 23 mars 1999. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-040e.htm>>

NATO Press Release 01(122), 11 september 2001. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-122e.htm>>

NATO Statement to the press, 4 oktober 2001. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/speech/2001/s011004b.htm>>

NATO- Tasks of the Secretary General. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/issues/secgen/tasks.html>>

NATO Topics: NATO in Kosovo. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/issues/kosovo/index.html>>

North Atlantic Treaty, 1949. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.nato.int/docu/basicxt/Treaty.htm>>

Orend, Brian, 2005 "War" i *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2005 Edition)*, Zalta, Edward N (Red.), Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://plato.stanford.edu/archives/win2005/entries/war/>>

Reuters.com, "NATO rejects UN report on Afghan civilian killings". 18 maj 2008. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.reuters.com/article/latestCrisis/idUSL18257761>>

Sebastian, Tim "On Afghanistan" intervju med Noam Chomsky, 2 februari 2002.
 Åtkomst: 2008-05-21 <<http://www.chomsky.info/interviews/20020227.htm>>

Serbia info news/ Conclusions of Serbian parliament, 24 Mars 1999. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.serbia-info.com/news/1999-03/24/10030.html>>

The Guardian online, "Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over". 14 oktober 2001. Åtkomst: 2008-05-21
 <<http://www.guardian.co.uk/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>>